

FRUIR DEL LLEURE EN FAMÍLIA

Temps de contradiccions

El lleure és un dels reptes educatius més complexos i traïdors al que ens enfrontem les famílies.

D'entrada, és complex perquè no és fàcil compaginar horaris, necessitats i disponibilitats entre els membres de la família a l'hora de compartir espais de lleure. Pel que fa als infants, el temps lliure resulta quantitativament molt important: Al llarg de l'any, per als nens i nenes d'educació primària, el 15% del seu temps total és horari destinat a l'escola i l'estudi, i el 35% del temps total és temps lliure¹. D'altra banda, un infant d'entre 4 i 12 anys dedica cada any 990 hores a veure TV i 960 hores a l'escola i a estudiar².

Tanmateix, al costat d'aquesta notable disponibilitat dels infants, els pares i les mares ens sentim més atrapats que mai amb horaris sovint irracionals, que semblen pensats per entorpir la vida familiar més que per respectar-la. Lamentablement, les noves tecnologies no han alleugerit gaire els nostres horaris laborals, al contrari: sovint aquestes ens han posat més fàcil produir més durant més temps.

El lleure també és traïdor perquè ve embolcallat d'una difusa promesa de llibertat: en teoria, el temps lliure seria el temps disponible per fer el que ens agrada, el que ens fa feliços... Però a la pràctica, el temps lliure no és independent dels altres temps (laborals, escolars, d'obligacions familiars) ni de les tendències i estils de vida a la nostra societat. De manera que sovint acaba sent, més que un temps lliure, un temps captiu del consum, de l'evasió i de la consolidació de les diferències socials.

Tot i les seves contradiccions, disposar de lleure és un clam cada cop més fort per part de les famílies. Totes les enquestes i tots els estudis mostren pares i mares delerosos de poder passar més temps amb els seus fills i filles; així com nens i nenes que aspiren, per sobre de tot, poder passar més temps amb els seus pares i mares, cosa només possible quan aquests no treballen ni aquells són a l'escola.

Es podria objectar que els adolescents constitueixen l'excepció a aquest desig tan general, ateses la seva característica tendència d'allunyar-se de la família per buscar espais de llibertat. Doncs no. El 94% dels adolescents i joves entre els 14 i els 20 anys consideren que "mantenir unes bones relacions familiars" és un valor "força o molt important", notablement per sobre dels altres valors considerats desitjables³. Aquesta curiosa adhesió a la família conviu, sense problemes, amb l'enfrontament a l'autoritat i els conflictes típics de l'edat. Una cosa no treu l'altra.

Davant d'aquestes dades, és fàcil concloure que el lleure en família és un espai educativament significatiu. I, en la mesura de que és un "bé escàs", s'hauria de poder aprofitar per fomentar les relacions interpersonals i per reforçar el sentiment de pertinença, un signe d'identitat absolutament necessari per a l'equilibri i maduresa de les persones, i també per a la cohesió del conjunt de la societat.

Les mares i els pares, doncs, hem d'intentar omplir de sentit el lleure compartit en família, amb coses tan senzilles com ara estar al costat dels nostres fills, expressar afecte, ensenyar a gaudir i a descansar (que no és gens fàcil) i també per "estirar" culturalment en tot allò que és possible dins d'un context de gaudi no acadèmic.

¹ FAPAC-FUNDACIÓ CATALANA DE L'ESPLAI (2002): *Eduquem més enllà de l'horari lectiu*.

² CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA (2003): *Llibre blanc: L'educació en l'entorn audiovisual*

³ MEGIAS, E. (coord.) et al. (2002). *Hijos y padres: comunicación y conflictos*. Madrid: FAD

Com perdre un temps preciós

De la mateixa manera que podem malbaratar l'aigua quan hi ha sequera, podem dilapidar el valuós temps lliure que passem en família. De fet, la societat de consum ens proporciona nombrosos recursos per fer-ho.

Una de les millors maneres per malbaratar el lleure és invertir-lo en consum de poca qualitat, és a dir, omplir el lleure de banalitat. Per exemple, arrossegat-nos per l'àrea comercial amb una llista interminable del supermercat i el mareig caòtic de les botigues que l'envolten. Tots hem experimentat més d'un cop l'estrés d'anar a comprar un dissabte a la tarda amb criatures esgotades, assegedades i excitades.

Una altra manera de perdre el temps és no fer res. No confondre amb "badar". Si bé badar és un exercici romàntic del tot necessari, "no fer res de res" (ni tan sols badar) és el pròleg del escarxofar-se davant de la televisió o qualsevol altra pantalla: l'ordinador, la consola o el mòbil. Podem invertir una part del nostre temps lliure a compartir pantalles amb els nostres fills i filles, precisament pel fet de ser al seu costat i ajudar-los a fer la digestió de moltes coses. Però no ens enganyem: arriba un moment que la millor aportació en tant que pares i mares és ensenyar a pitjar el botó "off". Si no ho fem nosaltres, és difícil que els hi ensenyi un altre.

Finalment, també el malbaratem quan no planifiquem una mica el que volem fer plegats: com que el dia a dia se'ns menja, si deixem per l'últim moment decidir-ho, ens arrisquem a quedar-nos penjats. Algunes coses es poden improvisar, però altres no. Si realment el lleure és un temps significatiu i valuós, mereix que pensem molt bé en què el volem invertir.

... I com aprofitar-lo

El lleure familiar, ni que sigui minso, té moltes possibilitats, totes elles senzilles però extraordinàries, si tenim en compte el valor afectiu que li posem tant pares i mares com filles i fills.

Una de les millors coses que podem fer és jugar. A la majoria dels nens i nenes els hi encanta jugar amb els seus pares i mares. Quan juguem amb els nostres fills, tots ens divertim, ens comuniquem i aprenem un munt de coses. Encara que sembli que els infants ja juguen molt de per sí, el joc entre iguals que gaudeixen al pati de l'escola o a l'esplai té una funció diferent del joc en família.

També podem explicar contes. Narrar i escoltar és una de les activitats relaxades i comunicatives més plaents. Podem llegir els contes en veu alta, inventar-los, canviar-los, dramatitzar-los... La màgia d'una bona història no solament desperta la fantasia, sinó que ajuda a entendre el món. Moltes coses es comprenen més bé dins d'un conte que explicades i raonades de manera racional.

No descartem dràsticament, com a activitat de lleure, veure plegats la televisió. Sovint els programes que agraden als nostres fills i filles a nosaltres ens semblen una bestiesa, però més val que els coneguem. Com a mínim sabrem que s'empassen... i potser se'ns acudirà la manera de compensar-ho, riure'ns, mostrar les trampes, o, senzillament, eliminar-los del menú si són una absoluta porqueria. D'altra banda, hi ha programes i sèries que valen la pena i que seguir-los en família poden convertir-los en estris educatius.

Una altra font de satisfaccions en el lleure familiar és aprofitar bé l'oferta cultural de l'entorn. No és difícil trobar exposicions i museus amb propostes per als infants; també hi ha concerts, fires, programacions de teatre i de cinema que poden ser del gust de tots.

El lleure amb els nostres fills ha de ser "interessant" també per a nosaltres. No el podem viure com a una tediosa obligació familiar. Per això, el lleure es presta a que pares i mares compartim afeccions amb els nostres fills i filles. Potser ens agrada ballar, pescar, anar en bicicleta, nedar, collir bolets, pintar, cantar, fer exercici, col·leccionar alguna cosa... Col·locar als infants el cuquet d'alguna de les nostres afeccions és proporcionar-los il·lusions, despertar interessos, oferir-los oportunitats de cultivar habilitats... i tot això fer-ho fruit i divertint-nos també nosaltres.

Capítol a part mereix el sortir de l'entorn habitual. Anar d'excursió, si més no pels que vivim a ciutat, només es pot fer en dies de festa o vacances. Per això és una activitat del tot extraordinària i impactant. Quan preparem l'excursió, ens llevem d'hora, viatgem, caminem i ens esforcem, prenem aigua de la font, rellisquem i caiem rodolant per terra, mengem sobre l'herba, descobrim un llimac, collim farigola, fruïm del paisatge, fem fotos, veiem passar els núvols, ens pica una abella... estem descobrim que és possible passar-ho bé amb una certa austeritat i en contacte amb la natura. Una descoberta significativa per als nostres infants (i per a nosaltres també!) acostumats a relacionar diversió amb consum.

Finalment, el lleure en família també es pot compartir amb altres famílies. I l'efecte és espectacular. Si tenim la sort de gaudir d'amistats amb fills i filles d'edats semblants als nostres, totes les activitats que puguem fer plegats tindran el valor afegit d'una mena de "celebració": prendran més importància i més caràcter extraordinari. D'altra banda, quan compartim espais de lleure amb altres famílies, tenim l'oportunitat de reforçar aspectes educatius dels nostres infants, pel fet de posar-nos d'acord amb els altres pares i mares respecte de les activitats, les relacions o l'estimulació de determinats comportaments.

Per tant, prenguem-nos seriosament el lleure en família. És escàs, és preciós i ens ajuda a tots a ser millors persones.